

LES DONES QUE VAN CONSTRUIR LA BARCELONA QUE CONEIXEM AVUI

Es publica una edició ampliada del llibre 'Dones de Barcelona', que recupera històries i llegendes barcelonines del segle IV al segle XX

5 DE NOVENBRE 2023

Sovint esborrades dels llibres d'història, són moltes les dones que han contribuït a dibuixar la Barcelona que coneixem avui. Moltes d'elles anònimes i moltes altres amb noms coneguts però que no s'han situat mai a l'altura que es mereixen. Només cal mirar

el nomenclàtor de la ciutat: a finals del 2022, dels 4.704 vials que té la ciutat, només 392 tenien noms de dones, fet que suposa un percentatge de poc més del 8%, quan els homes suposen el 35% del total. Si ens mirem algunes de les últimes incorporacions, a Ciutat Vella, per exemple, s'ha canviat el carrer Comte de Santa Clara per Felícia Fuster i Viladecans, poetessa, traductora i artista plàstica; a l'Eixample, dos interiors d'illa s'han batejat com els Jardins de les Treballadores de la Numax i els Jardins Cristina Fernández Pereira, portera represaliada pel franquisme; i a Sants-Montjuïc hi ha dues noves places amb nom de dona: la plaça de Valerie Powles, mestra, historiadora vocacional i activista veïnal anglesa, instal·lada al Poble-sec, i la plaça de les Treballadores del Vapor Vell, en homenatge a les filadores i teixidores del Vapor Vell.

Són petits passos endavant per reivindicar el llegat de les dones barcelonines al llarg de la història, però encara són clarament insuficients. Ho sap prou bé l'escriptora i editora Elisenda Albertí, autora del llibre *Dones de Barcelona* (Albertí Editors), del qual s'ha publicat una nova edició ampliada. Amb aquest llibre, Albertí reivindica "la voluntat de posar les dones al seu lloc". "Som el 50% de la població i el tractament que se'ns dona no és just, encara avui. Si hem tingut sempre una part representada, la masculina, ja és hora que també donem a conèixer qui eren aquestes dones

que van contribuir a fer la ciutat que coneixem avui". En aquest sentit, Albertí lamenta la poca visibilitat que encara tenen les dones a la ciutat i, citant l'exemple del nomenclàtor, tot i reconèixer que s'ha avançat una mica, diu: "No hem normalitzat la presència de les dones en la història de les ciutats. Hi ha nous espais que s'han batejat amb noms de dones, però gairebé sempre són espais menors, com interiors d'illes o altres espais que al final acaben tenint molt poca visibilitat. Tinc la sensació que aquest tipus de reconeixement acaba sent més un simple gest que no pas una acció efectiva".

Descobrir la història

En el seu llibre, Elisenda Albertí recull una cinquantena d'històries d'algunes de les dones que omplien els mercats, les botigues, els tallers, els carrers i les cases de la ciutat, i fa un retrat de dones de perfils ben diferents, des de l'editora Eulàlia Ferrer fins a la superdotada Juliana Morell, passant per les bugaderes d'Horta, la virreina Maria Francesca Fuveller i les dones de la Casa de Maternitat i Expòsits, per exemple. Albertí fa molts anys que fa i revisa biografies de dones, influïda per la seva família i la relació que mantenia amb els llibres: "El meu pare va fer un diccionari biogràfic de quatre volums, una feina titànica, i allà em vaig adonar que, tot i els seus esforços, la immensa majoria eren homes. Això em va xocar i vaig decidir començar a fer recerca". Des d'aleshores, Albertí ha publicat diversos llibres dedicats a les dones, com *Dames, reines, abadeses; Catalanes medievals; Dones viatgeres, o Dones sàvies*. Uns llibres que són resultat d'una ingent feina de documentació que no sempre és fàcil. "Costa trobar la informació i, a més, n'hi ha que no sempre és fiable. Sempre faig un treball de recerca en hemeroteques, arxius, dietaris i, allà on surt un nom, començo a estirar el fil. Però és cert que he de furgar molt", explica. En tot cas, Albertí aposta per descobrir la història "de dones molt diverses, perquè el lector pugui tenir una imatge real i global de la realitat de les dones quan s'acabi el llibre". "Per això al llibre *Dones de Barcelona* hi ha perfils de tota mena i de totes les classes socials, des d'una carbonera fins a una dama. Totes són interessants", afegeix. Per descobrir-les, l'escriptora ha ideat sis itineraris per la ciutat, a partir dels quals anem descobrint aquestes figures rellevants, sovint anònimes i sovint convertides en llegenda. Cadascuna de les dones retrata la Barcelona del seu temps, un aspecte que Albertí considera important: "M'agrada posar aquestes dones en el seu context, de manera que si parlo de les dones del tèxtil sapiguem com funcionaven els gremis o quin paper es donava a la dona. Vull que el lector sàpiga coses d'aquella dona, però també del món en què vivia". És una mirada global i neutra que intenta mostrar aquestes dones en totes les seves dimensions, posant sempre a l'abast del lector "tota la informació que en tenim, sigui positiva o negativa". "Explico com eren, i qui llegeixi el llibre ja se'n formarà la seva pròpia opinió. Tots els personatges tenen el seu atractiu, n'hi ha de divertides, d'avorrides, de més dolentes. Cadascuna té el seu caràcter i totes mereixen ser reivindicades", sentència. ●

TEXT

Aure Farran Llorca

Itineraris amb accent femení

Per conèixer la ciutat des de la perspectiva de les dones, podeu apuntar-vos a algun dels sis itineraris que condueix Elisenda Albertí. Una oportunitat per descobrir dones emprenedores, empresàries, venedores de mercat, obreres de fàbrica o artesanes i endinsar-vos en la vida de dones que van contribuir a construir la Barcelona que coneixem, com l'editora Eulàlia Ferrer, les bugaderes d'Horta, les dones de la Maternitat o les treballadores de tèxtil. Podeu sol·licitar la visita guiada a info@albertieditor.cat

Fotos: Albertí Editor

ESTEFANIA CARRÒS I DE MUR, L'EDUCADORA

A l'època medieval, en un moment en què la pràctica totalitat de les dones i els estaments populars eren analfabets, va començar a aparèixer un personatge inèdit i inaudit: la mestra de noies. Una d'aquestes precursoras va ser Estefania Carròs i de Mur, filla d'una família noble. Criada a les residències reials, va rebre una bona educació i va forjar un caràcter fort i disciplinat. No va trobar parella i es va negar a ser casada per conveniència i, després de deixar la cort reial, decidida a fer la seva vida, es va instal·lar en una casa que el seu pare tenia a la plaça de Santa Anna de Barcelona, l'actual Portal de l'Àngel. Allà hi va fundar el que avui anomenaríem una escola femenina.

EULÀLIA ESCUDER, LA FABRICANT

El lloc que avui ocupa el Palau de la Música havia estat ocupat per una de les moltes fàbriques tèxtils que hi havia al barri. Les dones van tenir un paper molt destacat en aquestes fàbriques i val a dir que, entre el 1780 i finals del segle XIX, el 20% de les fàbriques d'indianes de Barcelona van ser dirigides per dones, moltes de les quals eren vídues que es veien obligades a assumir la direcció de les indústries quan moria el marit. Entre aquestes dones destaca el nom d'Eulàlia Escuder, que va créixer entre els telers de l'empresa familiar i que, després de casar-se amb un empresari del tèxtil, va entrar de ple en la dinàmica de l'empresa del marit. Gràcies a la seva perícia, van incrementar vendes i van obrir dues fàbriques noves. A més, va actuar contra l'esclavatge de la classe obrera i va potenciar la capacitat intel·lectual de les dones, per a qui va defensar el dret a l'educació.

PAULA, LA PRIMERA AGENCIA MATRIMONIAL

Coneguda popularment com la Paula dels Casaments, parlem d'una dona que vivia al carrer dels Cecs de la Boqueria. Era molt coneguda pel seu ofici de llevadora, però el que la va fer popular va ser la seva habilitat a l'hora de facilitar i promoure coneixences entre nois i noies que volien casar-se. La Paula, una dona vital i enèrgica, considerava que la necessitat d'estimar i ser estimat era primordial per ser feliç. Segons la veu popular, els seus descendents van crear al mateix carrer dels Cecs de la Boqueria la primera agència matrimonial de Barcelona.

JOSEFA VILARET I EL REBOMBORI DEL PA

Les venedores ambulants i les pageses de la rodalia de la ciutat de Barcelona es concentraven a la Rambla, a les portes de l'antiga muralla del pla de la Boqueria, per vendre els seus productes, que compraven altres dones tant per al consum de la mateixa família com en nom dels gremis, tallers i obradors per als quals treballaven. Parlem dels orígens del Mercat de la Boqueria i d'un indret on començaven moltes de les mobilitzacions que convulsionaven Barcelona. Un d'aquests episodis va ser el conegut com a *rebombori del pa*. Ens hem de situar al 1789, quan les males collites van provocar una gran pujada en el preu del pa. Això va provocar que moltes dones sortissin al carrer per protagonitzar una de les revoltes més violentes que es recorden a la ciutat i que va derivar en l'execució d'una dona, la Josefa Vilaret, coneguda com La Negreta. Va ser detinguda durant la revolta, jutjada com a instigadora dels aldarulls, i la van condemnar a morir a la forca.